

TREBALL DE FI DE GRAU DE MESTRE D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

BARRERES DE LA DANSA A L'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

Julia Tabares Sánchez

2020/2021

Mercè Carrera

14/05/2021

**FACULTAT
D'EDUCACIÓ, TRADUCCIÓ
I CIÈNCIES HUMANES**

UVIC | UVIC·UCC

ÍNDEX

1	INTRODUCCIÓ
2	1.1. Justificació
2	1.2. Procés
3	MARC TEÒRIC
3	2.1. Concepte de dansa
5	2.2. La dansa com a mètode educatiu a l'Educació Primària
5	2.2.1. La dansa dins del currículum de Primària
9	2.2.2. La dansa als diferents cicles
10	2.2.3. Aportacions de la dansa a altres matèries
11	2.3. Possibles barreres que podem trobar a l'hora de treballar la dansa a l'aula
12	2.4. Pràctiques educatives per afavorir aquesta situació
16	PART PÀCTICA
16	3.1. Objectius
16	3.2. Tipus de recerca
18	3.3. Instrument de recollida de dades
21	3.4. Context i participants
23	3.5. Anàlisi de dades
34	CONCLUSIONS
34	4.1. Resposta als objectius
35	4.2. Discussió i coonclusions
37	4.3. Limitacions de la recerca
38	4.4. Altres aportacions
39	REFERÈNCIES
40	ANNEXES

Resum

Hi ha molts i moltes alumnes que presenten una gran dificultat a l'hora de treballar l'expressió corporal i la dansa a l'aula, sobretot si aquesta tracta temes que tenen a veure amb la improvisació. Aquesta dificultat, en molts casos, es presenta com una conseqüència de les barreres que manifesten els i les alumnes, o, per altra banda, de les barreres que els hi són atorgades per part dels i de les mestres. Com a docents, aquests han de formar als alumnes perquè siguin capaços i capaces de tenir curiositat per explorar el seu cos, fer una autorevisió i prendre consciència d'aquest perquè sense conèixer el nostre cos no podrem desenvolupar tot el nostre potencial, però per aconseguir-ho, també ho haurem de fer nosaltres.

Paraules clau

Dansa, barreres, Educació Primària, alumnes

Abstract

There are many students who have great difficulties when it comes to activities like body language and dance at the classroom, especially if it deals with issues that have to do with improvisation. This difficulty, in many cases, is presented as a consequence of the barriers that the students manifest, or, on the other hand, of the barriers that are granted to them by the teachers. As teachers, we must encourage students to be able to be curious to explore their body, do a self-check and raise awareness of it because without knowledge of our body we will not be able to develop our full potential, but to achieve it, we will also have to.

Key words

Dance, barriers, Primary Education, students

1. Introducció

“Antes de morir; quisiera enseñar a centenares de niños cómo dejar que su alma llene su cuerpo, con música, con amor: Cuando creaba mis escuelas, pensaba ante todo contribuir a este descubrimiento tan importante en educación: que la danza es lo más bello y lo más natural, para favorecer su crecimiento a todos los niveles. Y es que una verdadera educación incluye la danza en la enseñanza” - Isadora Duncan (ballarina i coreògrafa estadounidense).

Hem de fer que nosaltres i els nostres alumnes puguin desenvolupar coneixements de les parts del cos i les seves possibles mobilitats, prendre consciència del cos en relació amb l'espai i en relació amb els seus companys i companyes. En conseqüència, el treball a desenvolupar consisteix en, primer de tot, recollir els tipus de barreres que hi poden existir quan es tracta el tema de la participació i la motivació dels i de les alumnes a l'hora de treballar la dansa en l'Educació Primària.

Hi ha molts i moltes alumnes que presenten una gran dificultat a l'hora de treballar l'expressió corporal i la dansa a l'aula, sobretot si aquesta tracta temes que tenen a veure amb la improvisació. Aquesta dificultat, en molts casos, es presenta com una conseqüència de les barreres que manifesten els i les alumnes, o, per altra banda, de les barreres que els hi són atorgades per part dels i de les mestres. Com a docents, aquests han de formar als alumnes perquè siguin capaços i capaces de tenir curiositat per explorar el seu cos, fer una autorevisió i prendre consciència d'aquest perquè sense conèixer el nostre cos no podem desenvolupar tot el nostre potencial, però per aconseguir-ho, també ho haurem de fer nosaltres.

Dins d'aquest treball podrem observar quines són aquestes barreres, quins són els aspectes que les causen i què podríem fer per millorar aquesta situació, si és possible.

1.1. Justificació

La dansa és un art que ens pot ajudar en molts aspectes de la nostra vida: socials, físics i psicològics i ho sé de primera mà, ja que em dedico a aquesta disciplina i sé quins beneficis ens pot aportar. Per aquesta raó, quan vaig realitzar les meves pràctiques de quart, em va sobtar que a les escoles no es treballés prou la dansa o que les condicions no foren les idònies per fer-ho. A més, per part dels i les alumnes també vaig poder observar indicis que aquesta situació no s'estava portant com es deuria.

Vaig aprofitar l'oportunitat dins d'aquest treball per indagar perquè s'estava donant aquesta situació a les escoles, quins eren els motius pels quals la dansa tingués un paper secundari dins de l'educació musical i com havíem arribat a aquest esdeveniment.

1.2. Procés

Per començar la meua investigació vaig decidir discórrer quins serien els objectius de la d'aquesta per saber per on encaminar la recerca i definir quines conclusions volia treure. Després, vaig buscar informació que vaig creure convenient i que em servia per indagar una mica més sobre la dansa, les seves característiques i la seva posició al Currículum de Primària. A continuació, va ser el moment d'observar i entrevistar a mestres, professionals de la dansa i alumnes de primer i segon de Primària perquè m'expliquessin la seva experiència envers aquesta disciplina i observar si les seves respostes concordaven amb la informació analitzada prèviament.

Després de fer tot aquest procés, vaig fer una discussió amb el recull de totes les dades que vaig poder adquirir fins a arribar a les conclusions de la meua investigació..

2. MARC TEÒRIC

Dins del Marc teòric podem trobar què és la dansa segons els diferents autors i autores i com aquesta definició ha anat evolucionant al pas dels anys, la dansa com a mètode educatiu a les escoles, com es treballa la dansa dins del Currículum i als diferents cicles, quines barreres s'han pogut observar als darrers anys que hagin causat aquesta situació poc favorable per aquesta àrea i quines possibles solucions s'han trobat.

2.1. Concepte de dansa

“La Danza, una de las artes más primitivas, tiene el poder de despertar el cuerpo y expresar los contenidos del alma, abriendo la puerta a la emocionalidad y a la espiritualidad. Cualquiera sea su forma, produce en quienes la realizan un goce sensual, conectado fuertemente con la vida. Influenciada por la historia y las costumbres, mundo del pasado, presente y futuro, ha sido uno de los más importantes medios de comunicación en la vida de relación entre los seres humanos. La Danza, expresión vital de todos los pueblos, alberga la diversidad cultural de todo el planeta y nos da la posibilidad de encontrarnos con la unidad que somos, en un aquí y ahora presente no fragmentado.” (González, S., & Macciuci, M. I. (2013), p. 2)

Actualment, podem trobar moltes definicions sobre el concepte de dansa, aspecte que dificulta que puguem definir la dansa com un concepte, terme o idea. També haurem de tenir en compte que la participació que té actualment el concepte de “dansa” dins de la nostra cultura occidental actualment no ha de coincidir amb el concepte que disposen a altres cultures o que van tenir a altres èpoques.

Segons el Diec (Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans, 2020) les tres primeres definicions de dansa són:

- 1 f. [LC] [JE] Acció de dansar.
- 1 2 f. [LC] [JE] Successió de passos, salts, posicions, executats segons un ordre i un ritme determinats.
- 1 3 f. [LC] [JE] Art de dansar.

Segons Plató, la dansa sorgeix a partir de la pròpia naturalesa de l'home a partir de la seva necessitat per moure el seu cos i poder expressar les seves emocions a través de la seva gesticulació. Aristòtil, que va ser un discipular de Plató, afegeix a aquesta definició que també hem de tenir en compte que creu que hi ha persones que neixen amb els components que es necessiten per dedicar-se a la dansa professionalment, encara que totes les persones som capaces de ballar. (Peña Cuevas, 2018).

La dansa, com hem esmentat anteriorment, s'origina de la pròpia naturalesa, per aquesta raó, la dansa és un fenomen universal que existeix a totes les cultures i civilitzacions i és considerada la forma d'art més antiga. A conseqüència d'aquest aspecte, també la podem observar a través d'altres aspectes com els rituals, les religions, els àmbits artístics... (García Ruso, 1997).

“Una danza, como cualquier obra de arte, es una forma perceptible que expresa la naturaleza del sentimiento humano, es decir los ritmos y conexiones, las crisis y las rupturas, la complejidad y la riqueza de lo que a veces es llamado ‘vida interior’ del ser humano, la corriente experiencia directa, la vida como la sienten los que viven...” (Peña Cuevas, 2018, p.7).

Dins del terme de “dansa”, també podem extreure diferents aspectes que la componen. Segons García Ruso (1997), podem localitzar cinc característiques per definir la dansa. Podem dir que la dansa és una activitat; universal, perquè s'ha estès al voltant de tota la Història de la Humanitat, a totes les cultures, sexes y edats; motora, perquè utilitza el cos a través de tècniques corporals específiques per expressar sentiments, emocions i idees; polimòrfica, ja que podem trobar diferents formes i estils a l'hora de realitzar-la: clàssica, moderna, popular, arcaica i popularitzada; polivalent, perquè la podem trobar en diferents àmbits i dimensions: art, oci, teràpia i educació, i per últim; complexa, ja que combina diferents factors: biològics, psicològics, sociològics, històrics, estètics, morals, polítics, tècnics, geogràfics amb una activitat individual o col·lectiva.

“Precisamente de esa capacidad de representación de pluralidad humana, social y cultural, surgen las diferentes formas y estilos de la danza. Formas y estilos que pueden venir determinadas por aspectos como las diferentes concepciones estéticas del movimiento o por los diferentes propósitos que se persigan.” (Fuentes Serrano, 2006, p.245).

La dansa és moviment, i el moviment pertany a la dansa de moltes formes, tant sigui un gir, un salt o una flexió i aquest s'haurien de distingir d'altre tipus de moviments que pertanyen a altres activitats que impliquin moviment amb el propi cos.

“La danza es fundamentalmente movimiento y ese movimiento es su principal característica ya que es el medio por el cual la persona que danza, gesticula y expresa”. (Fuentes Serrano, 2006, p.246).

2.2. La dansa com a mètode educatiu a l'Educació Primària

2.2.1. La dansa dins del currículum de Primària

La dansa, la podem trobar juntament amb la música i les arts visuals i plàstiques, dins de l'àmbit artístic al (Currículum. Educació Primària, 2019), on es manifesta que les accions artístiques formen part del nostre entorn, són presents a la nostra vida quotidiana i ens permeten viure en un entorn on es manifesten tota classe d'emocions, sentiments, idees i pensaments.

“L'educació artística a l'educació primària té per objectiu desenvolupar les competències perceptives i d'expressió que permetin als alumnes comprendre el seu entorn i els mons artístics i culturals i adquirir eines per comunicar-se amb els llenguatges de les arts.” (Currículum. Educació Primària, 2019, p.129)

L'educació artística beneficia als i les alumnes que realitzin relacions entre diferents conceptes i estructurin el seu pensament de manera que puguin fer una anàlisi de la realitat i també a poder distingir, respondre, sentir, comprendre, pensar i construir. Aprendre sobre art i a través d'ell, afavoreix als i les alumnes a generar nous coneixements que els ajudin a tenir un pensament crític, obert i flexible. Aquest pensament crític serà beneficiós per poder arribar a comprendre les diferències culturals i socials que podem trobar al món. (Currículum. Educació Primària, 2019).

L'educació artística, també té moltes connexions amb l'educació física, és per aquesta raó que, per mitjà de la dansa, les dues treballaran el sentit estètic i creatiu a partir de l'expressió corporal. (Currículum. Educació Primària, 2019).

"La dansa ajuda l'alumnat a conèixer les seves possibilitats corporals, a respectar-se i respectar els altres i a compartir una experiència corporal transmesa per mitjà dels sentits i enriquida amb la música." (Currículum. Educació Primària, 2019, p.129).

Segons el (Currículum. Educació Primària, 2019), l'alumne ha de poder assolir tots els continguts exposats a les tres dimensions de l'àrea artística: Dimensió percepció, comprensió i valoració, Dimensió interpretació i producció i Dimensió imaginació i creativitat.

Dins de la Dimensió percepció, comprensió i valoració, els i les alumnes puguin tenir una actitud activa i compreguin les situacions visuals i sonores que podem trobar a la natura i la cultura del nostre entorn. D'aquesta manera, podran comprendre i saber de l'existència dels diferents elements estètics que els hi envolten i gaudir d'aquests. Les persones que arriben a gaudir d'aquests elements, podran després aportar al seu patrimoni cultural de manera creativa i escollir els diferents camins artístics que podem disposar actualment.

La competència que té en compte la dansa dins d'aquesta dimensió és la competència 2:

- Competència 2. Utilitzar elements bàsics dels llenguatges visual, corporal i musical i estratègies per comprendre i apreciar les produccions artístiques.

I els seus respectius continguts clau:

- Percepció i exploració sensorial dels elements presents en l'entorn natural, cultural i artístic.
- Recursos, formes i possibilitats comunicatives dels diferents elements i llenguatges artístics.

Dins de la Dimensió interpretació i producció, els i les alumnes podran expressar-se, interpretar, comunicar-se i gaudir a partir dels llenguatges artístics. L'alumne podrà expressar a partir de produccions pròpies artístiques i interpretacions d'obres musicals i escèniques tot allò que senti, pensi o vulgui expressar.

Les dues competències que tenen en compte la dansa dins d'aquesta dimensió són la 5 i la 7:

- **Competència 5.** Emprar elements bàsics del llenguatge visual amb tècniques i eines artístiques per expressar-se i comunicar-se.

- **Competència 7.** Emprar els elements i recursos bàsics del llenguatge escènic, per expressar-se, interpretar i comunicar-se.

I els seus respectius continguts clau:

- Interès, valoració i respecte pel fet artístic i per les produccions artístiques pròpies i alienes.
- Satisfacció i emoció estètica.
- Recursos, formes, possibilitats comunicatives dels diferents elements i llenguatges artístics.
- Funció i influència de les manifestacions artístiques i dels seus elements.
- Tècniques pròpies dels diferents llenguatges artístics.
- Produccions artístiques: plàstiques, musicals i corporals.
- Expressió artística d'emocions, experiències, desitjos i valoracions crítiques.
- Interpretació individual i col·lectiva musical i corporal.
- Planificació dels processos de producció artística.

Per últim, dins de la Dimensió imaginació i creativitat, els i les alumnes aprendran competències pròpies de la imaginació i la creativitat, ja que són inherents i es poden anar aprenent amb el pas dels anys.

"[...] les arts permeten accions d'aprenentatge i reptes artístics sense solucions preestablertes i úniques, que són una bona base per preparar individus flexibles i tolerants, qualitats fonamentals per a la vida en la societat actual." (Currículum. Educació Primària, 2019, p.131).

Les dues competències que tenen en compte la dansa dins d'aquesta dimensió són la 8 i la 9:

- **Competència 8.** Improvisar i crear amb els elements i recursos bàsics dels diferents llenguatges artístics.

- **Competència 9.** Dissenyar i realitzar projectes i produccions artístiques multidisciplinàries.

I els seus respectius continguts clau:

- Imaginació i creativitat en l'expressió i comunicació artística.
- Interès, valoració i respecte pel fet artístic i per les produccions artístiques pròpies i alienes.
- Satisfacció i emoció estètica.
- Recursos, formes, possibilitats comunicatives dels diferents elements i llenguatges artístics.
- Tècniques pròpies dels diferents llenguatges artístics.

Tots els continguts anomenats anteriorment, s'han de treballar a l'aula a partir de les idees i experiències dels propis i pròpies alumnes i de les possibles preguntes que les hi pot causar aquesta àrea, és a dir, tots els aspectes visuals, sonors i estètics. Aquesta manera de treballar permetrà als i les alumnes a tenir un contacte més directe amb aquest àmbit i més capacitat d'interès.

"Per adquirir la competència artística cal posar l'alumnat en contacte amb les manifestacions artístiques i culturals, i promoure la seva implicació com a subjectes actius en projectes on puguin establir vinculacions amb les convencions culturals i estètiques del passat i contemporànies, amb la tradició, amb la pluralitat de l'entorn, amb l'experiència i amb altres coneixements. [...] L'experiència cultural i emocional que s'adquireix a través de les manifestacions artístiques i culturals, la llibertat en l'experimentació de tècniques i procediments comunicacionals i l'anàlisi del paper dels mitjans de comunicació, afavoreixen la comprensió, la interpretació i la creació." (Currículum. Educació Primària, 2019, p.140).

2.2.2. La dansa als diferents cicles

Respecte als diferents cicles d'Educació Primària, el (Currículum. Educació Primària, 2019) organitza els continguts de música i dansa en dos blocs: Percebre i explorar, i interpretar i crear.

El cicle inicial (1r i 2n) té com continguts de dansa del primer bloc la discriminació del so i del silenci, de les diferents qualitats del so i de la seva combinació, el moviment del cos i les seves possibilitats (l'adequació al so i a l'espai), i lectura d'elements musicals gràfics i corporals. Els continguts del segon bloc són les possibilitats de comunicació del cos, dels sons, de les músiques, dels instruments i dels recursos digitals, interpretació de cançons i de danses, interpretació col·lectiva (coordinació amb els acompanyants en el cant i la dansa col·lectius i atenció al director), elements bàsics de la tècnica vocal i corporal, imitació, interpretació i improvisació i creació de motius melòdics i rítmics amb la veu, el cos i els instruments.

El cicle mitjà (3r i 4t) té com a continguts de dansa del primer bloc els sons, músiques, moviments corporals i tecnologies que utilitzen els artistes en l'expressió musical i corporal i el reconeixement i representació d'elements musicals i plàstics a través del moviment corporal. Al segon bloc podem trobar les possibilitats de comunicació del cos, dels sons, de les músiques, dels instruments i dels recursos digitals, interpretació, improvisació i creació de cançons, danses i jocs motrius, interpretació col·lectiva (coordinació amb els acompanyants en el cant i la dansa col·lectius i atenció al director), afinació, dicció, tècnica vocal, instrumental i corporal, tècniques bàsiques de moviment acompanyades o no de seqüències sonores, cançons i obres musicals i la terminologia pròpia de la dansa.

Per últim, al cicle superior (5è i 6è) podem trobar com a continguts del primer bloc les possibilitats sonores dels recursos digitals, de la interacció de diferents mitjans i llenguatges artístics i de les famílies i les agrupacions instrumentals, les possibilitats corporals comunicatives i les estructures de simultaneïtat en produccions musicals i artístiques de complexitat creixent. El segon bloc té com a continguts de dansa les possibilitats de comunicació del cos, dels sons, de les músiques, dels instruments i dels recursos digital, interpretació, improvisació i creació de cançons, danses i jocs motrius,

interpretació col·lectiva (coordinació amb els acompanyants en el cant i la dansa col·lectius i atenció al director), afinació, dicció, tècnica vocal, instrumental i corporal, tècniques bàsiques de moviment i utilització d'estructures sonores en la improvisació i composició coreogràfiques, sincronitzacions de música i moviment, elaboració de produccions a partir de la percepció sensorial, la imaginació, les experiències, la realitat, les idees i les emocions i la terminologia pròpia de la pràctica i de la vivència de la dansa.

2.2.3. Aportacions de la dansa a altres matèries

Encara que treballem la dansa tant a l'assignatura de música com a l'Educació Física, en aquesta última la dansa aporta molt més que capacitat motriu, ja que ens ofereix un moviment molt més global, fora de competicions i ens aporta un punt de vista de caràcter hedonista que fa que puguem trobar la felicitat i la joia dins d'aquesta disciplina. Hem de pensar que quan fem algun tipus d'esport, és la ment la que pensa en la realització del moviment, en canvi, amb la dansa, és el moviment el que estimula la nostra activitat mental. (Laban, 1978).

Segons Laban (1978), també podem utilitzar aquesta disciplina per poder comprendre elements de l'àrea intel·lectual, elements socials, històrics, culturals i artístics.

"Sería necesario añadir al listado anterior el desarrollo del sentido cinestésico, esencial en el proceso de percepción de sensaciones que posibilitarán la posterior conciencia y comprensión de los elementos implicados en la actividad y consecuentemente, la autoconciencia en un medio social y objetivo". (Laban, 1978, p.32).

Garcia Ruso (1997) ens recorda la importància que té aquesta disciplina en l'àmbit social a conseqüència que aquesta fa que s'acceptin diferents patrons de moviment segons la cultura i la interrelació amb les persones d'una societat, i la implicació que té de contacte corporal amb els i les altres, la coordinació grupal, la comunicació i l'expressió.

"Para finalizar, no podemos relegar al olvido la idoneidad de la danza como medio de expresión personal. Por un lado, su carácter temporal permite al niño expresarse sin sentirse examinado cuando la practica a solas y sin público, puesto que el producto desaparece inmediatamente después de su realización." (Nicolás, G. V., Ortín, N. U., López, M. G., & Viguera, J. C., 2010, p.44).

2.3. Possibles barreres que podem trobar a l'hora de treballar la dansa a l'aula

Nicolás, G. V., Ortín, N. U., López, M. G., & Viguera, J. C. (2010) recullen al seu article, *La danza en el ámbito educativo*, diferents autors que parlen sobre les possibles barreres que podem trobar quan parlem de dansa i aquesta treballada a les respectives aules.

Per començar, McCarthy (1996) ens parla de les barreres que han existit durant la història que han provocat que actualment situem la dansa en un segon pla dins de l'àmbit educatiu. A causa dels estereotips que s'han anat creant sobre la dansa durant el pas de la història ha comportat que algunes cultures i societats la rebutgin. En l'àmbit religiós, la dansa ha arribat fins i tot a estar prohibida, i en el camp del gènere, no podem negar que la dansa sempre ha estat visualitzada com una disciplina feta per dones, això també ha contribuït a que no es cregui necessària la formació pel sector masculí.

Seguidament, Paulson (1993) extreu del seu estudi una sèrie de conclusions: no hi ha un reconeixement sobre la dansa com a mètode educatiu, la majoria dels i les mestres no tenen una formació vinculada a aquesta disciplina, falten apartats al currículum que siguin específics sobre la dansa i espais i materials adequats per treballar-la a l'aula.

Per últim, Fux (1981) sosté la necessitat que hi ha d'oblidar la idea de la dansa com a un suport cap a altres assignatures, com aquest cas la música i l'educació física, i integrar-la dins del currículum com a un ensenyament obligatori. D'aquesta manera, la dansa podria ajudar als nens i nenes a prendre consciència del seu propi cos com a mètode expressiu a la seva vida quotidiana.

Respecte a la diversitat funcional, també podem trobar diferents barreres que afecten a fer dansa a les aules. Vicenta Galiana Lloret, en el seu article 'Danza e integración', esmenta que totes les persones han de tenir les mateixes oportunitats a l'hora d'accedir a l'art o activitats artístiques i això inclou les persones amb diversitat funcional. Creu convenient que no hi hagi cap mena de segregació de sexes, cultures i funcions, igual que creu que les persones amb diversitat funcional no només s'han de relacionar amb persones amb aquestes característiques, ja que si no continuaria haguen segregacions.

Segons l'autora, l'educació i sobretot l'educació artística té un paper molt important a l'hora de crear una consolidació i sensibilització envers aquest tipus de diversitat:

"Dado que el arte es abierto y plural, es expresión, tiene mucho que aportar a la hora de romper las ideas sociales tradicionales que ven a las personas como minusválidas (menos-válidas), o todo lo contrario: sobrevalorados simplemente por el hecho de ser funcionalmente diferentes. Afirmamos que el arte es un medio de normalización en la medida en que los artistas hacen posible una mirada nueva, una mirada en la que prevalecen las capacidades de las personas y no sus dificultades." (Lloret, V. G. (2009), p. 81).

L'autora esmenta la importància de necessitats. Tendim a observar només el problema en la persona, en aquest cas l'alumne, en comptes de veure més enllà i veure que el problema comença a l'escola perquè aquesta no s'adapta a les necessitats de l'alumne. Per tant, parlem de necessitats educatives especials envers l'alumne i no d'educació especial.

"Los-as alumnos-as no son sólo personalidades cognitivas, sino que abarcan diferentes aspectos como afectividad, respuestas emocionales, valores sociales, creatividad, corporeidad; de este modo si queremos que el ser humano madure de una forma sana, debemos integrar sin conflictos estos conceptos a su personalidad". (Lloret, V. G. (2009), p. 82).

2.4. Pràctiques educatives per afavorir aquesta situació

Hem pogut observar que la falta de formació per part del professorat comporta que aquesta disciplina no s'arribi a treballar de forma adequada dins de les aules. Per aquesta raó, la revista *Retos. Nuevas tendencias en Educación Física, Deporte y Recreación* fa una recollida d'aspectes que el professorat hauria de tenir en compte a l'hora de treballar la dansa a partir de l'article *Iniciación a la danza como agente educativo de la expresión corporal en la educación física actual. Aspectos metodológicos*. (2011):

- Les característiques del procés d'ensenyança-aprenentatge de qualsevol tipus de dansa s'han de realitzar de manera senzilla, és a dir, tant els moviments executats i passos de ball com l'organització del grup i la seva avaluació durant les sessions. Hem de deixar als i les alumnes implicar-se en el seu procés d'aprenentatge de manera creativa perquè tinguin la llibertat d'expressar a partir dels seus propis recursos i tenir sempre el joc com un element més dins de les nostres propostes educatives perquè aquests i aquestes puguin jugar amb el seu cos, espai, música i la resta de companys i companyes.

- Utilitzar la dansa com a instrument d'interpretació d'un ritme o una música ens ha de servir per poder treballar amb estructures coreogràfiques. En conseqüència, el professorat haurà de saber utilitzar de manera correcta la pulsació, els accents, el tempo, les frases musicals i el compàs.

“Se puede afirmar que la música es un instrumento pedagógico importante en el tratamiento de la motricidad y ofrece un buen repertorio de valores didácticos. No puede reducirse a la sola función de soporte rítmico del movimiento, sino que hay que saber explotar toda su riqueza si es que se la considera forma de complementación y organización del medio educativo. (Sánchez, I. G., Ordás, R. P., & Lluch, Á. C. (2011), p.35).”

- Treballar aquesta disciplina a partir de la idea de la cohesió de grup. Utilitzar-la de manera que el grup es conegui, es relacioni i es comuniquin.

“En las clases de educación física las danzas de presentación permiten iniciar al alumnado en el trabajo de danza como contenido rítmicoexpresivo de una forma sencilla, socializadora y lúdica. Inciden positivamente en el trabajo de socialización y cohesión de grupo e implican al alumnado en su proceso de enseñanza-aprendizaje desarrollando su capacidad creativa.” (Sánchez, I. G., Ordás, R. P., & Lluch, Á. C. (2011), p.35).

- La selecció de la música ha de passar pels següents criteris: criteri rítmic (la pulsació i els accents han d'estar ben marcats, utilitzar tempos d'entre 130 i 150 ppm perquè no desmotivi als i les alumnes tant si és molt ràpida o per el contrari massa lenta i tenir en compte el nivell de l'alumnat a l'hora de coreografiar, ja que sol ser entre quatre i vuit frases) i criteri motivacional (saber trobar les cançons que animen al grup i dinàmiques que tinguin una continuïtat en el temps).

- A l'hora d'elaborar els passos de ball, si és que volem treballar la coreografia hem de tenir en compte que el tipus de moviment sigui senzill (palmes, girs, salts, desplaçaments...) i no ensenyar més de dos passos per frase.

- Per últim, hem de tenir en compte l'organització del grup classe i la seva evolució, sempre prioritzant el seu desenvolupament de capacitat creativa. Hem de garantir que els i les nostres alumnes tinguin un moment per poder adquirir aquesta capacitat.

Sobre la diversitat funcional, l'autora Vicenta Galiana Lloret, posa en manifest la importància de l'Expressionisme al segle XX, ja que va ser una ruptura de cànons estètics que va ajudar al fet que la dansa fos accessible per a tothom i, a continuació, la base de la dansa contemporània. La dansa expressionista busca poder expressar els sentiments, els patiments i les baixeses dels éssers humans i no només la seva bellesa superficial.

Jaques Dalcroze, compositor, músic i educador, va crear un nou mètode que consistia a treballar la música a través del moviment i Maria Fux, ballarina i coreògrafa, va crear la dansateràpia que, igual que Dalcroze, però amb la dansa, va veure l'art com un mètode d'expressió que ajuda a les persones amb el seu benestar a partir de la sensibilització i la capacitat d'expressar. La dansa contemporània és una manera d'introduir aquesta disciplina a les aules i poder aconseguir inclusivitat dins d'aquesta perquè no tenen gran rellevància la tècnica, els cossos les coreografies estrictes, sinó que és molt més lliure i oberta. Tothom té alguna cosa a dir i expressar i per això tothom té dret l'accessibilitat de la dansa.

“Asimismo observamos que el arte no se puede separar de su contexto social, es un reflejo de lo que sucede, y los y las artistas, catalizadores de los momentos históricos, van creando y evolucionando las formas de expresión.” (Lloret, V. G. (2009), p. 88).

Dins de la dansa contemporània i expressionista podem observar un simbolisme i una finalitat totalment diferent dels altres moviments artístics, ja que en aquest cas no són els ballarins i ballarines que distorsionen els seus cossos per la seva pròpia voluntat, els ballarins i ballarines expressen i es presenten a partir d'aquests fent que la diversitat funcional serveixi d'exemple a la societat on considerem totes les capacitats que posseeixen, sense haver d'amagar com són per les seves diferències i aportant altres visions de la vida i la dansa.

“En la danza hecha por personas con diversidad funcional no se pretende una imitación de la danza hecha por personas que no presentan diversidad funcional, sino que se muestra la variedad de subjetividades, como nuevas formas de expresión y de concebir los movimientos y el espacio.” (Lloret, V. G. (2009), p. 89).

Per treballar aquesta àrea a la classe, l'autora esmenta tots els elements que la comporten i que hem de tenir en compte: l'esquema corporal (equilibri postural, dissociació corporal i lateralitat), l'expressió corporal (identificació dels sentiments i simbolisme), l'espai físic (l'aula i la llibertat expressiva, autonomia que ens ofereix i la relació entre alumnes dins d'aquest) i el temps (la importància de la música i la repercussió que té amb els alumnes). A partir d'aquests, la mestra anota uns indicadors segons l'alumne que servirà per fer una avaluació i fer un seguiment del seu progrés, però encara que aquests ítems siguin individuals, podem trobar vàries coincidències envers els objectius:

- Millorar l'equilibri, la dissociació de les diferents parts del cos, la funció tònica, la relació entre els espais i objectes i la construcció d'una sana personalitat, és a dir, arribar a desenvolupar l'esquema corporal.
- Treballar les habilitats socials entre els companys i companyes de l'aula quan s'acompleixen activitats en grups o per parelles deixant que ells i elles es gestionin els torns de sortida i respectant les expressions i sentiments dels altres.
- Treballar l'autoestima gràcies a les expressions que van sortint a l'aula acceptant-les i valorant-les, fent que la vergonya es vagi dispersant a poc a poc i que sigui més fàcil en un futur poder sortir a un escenari.
- Potenciar l'autonomia a partir d'un descobriment guiat, és a dir, acompanyant als i les alumnes utilitzant les improvisacions i coreografies. També prendre decisions sobre les músiques es una bona manera de treballar-la.

“En las alteraciones físicas, psicológicas, sensoriales, este vínculo con el entorno o la percepción de uno mismo se ven trastocadas, la danza da lugar a una posibilidad de reconciliación con estos factores o por lo menos deja un momento de conexión, de escucha con éstas.” (Lloret, V. G. (2009), p. 92).

3. PART PRÀCTICA

3.1. Objectius

Els objectius redactats per realitzar aquesta recerca són:

- Identificar i analitzar a quina franja d'edat es donen les primeres aparicions de barreres envers l'activitat de dansa en l'àmbit escolar.
- Explorar quins són els aspectes que provoquen que existeixin aquestes tipus de dificultats i perquè succeeixen.
- Seleccionar possibles solucions per poder trencar aquestes barreres que són les causants de provocar l'existència de les dificultats anteriorment dites.

3.2. Tipus de Recerca

El tipus de recerca que he emprat per obtenir la informació que beneficiarà aquesta investigació és la recerca qualitativa. Dins de l'article *La investigación cualitativa* de Maria Teresa Anguera Argilaga (1986) podem trobar que segons Bodgan y Biklen (1982) aquest tipus d'investigació va sorgir als Estats Units a conseqüència dels problemes sanitaris, d'assistència social, salut i educació; en resposta d'aquestes condicions es crea un moviment d'enquesta social i es comencen a fer estudis als inicis del segle XX.

Segons LeCompte (1995) la investigació qualitativa és una categoria de dissenys d'observació que ens aporten informació a partir de l'observació i la descripció, aquestes poden ser: una entrevista, narracions, notes de camp, gravacions, transcripcions d'àudio, registres escrits, fotografies, pel·lícules... A partir de les preocupacions que té l'ésser humà pel seu entorn, aquest utilitza les tècniques mencionades anteriorment per indagar i avaluar els contextos naturals.

"La investigación cualitativa es muchas cosas al mismo tiempo. Es multiparadigmática en su enfoque. Los que la practican son sensibles al valor del enfoque multimetódico. Están sometidos a la perspectiva naturalista ya la comprensión interpretativa de la experiencia humana. Al mismo tiempo, el campo es inherentemente político y construido por múltiples posiciones éticas y políticas." (Anguera Argilaga, M. T (1986), p.7).

Taylor y Bodgan (1986) recull una sèrie de característiques pròpies d'aquesta investigació:

- És inductiva.
- L'entorn i les persones s'observen des d'una perspectiva global.
- Qui investiga ha de comprendre a les persones dins del marc de referència i ha de deixar enrere les seves creences i perspectives.
- Totes les perspectives són valuoses.
- Els mètodes propis d'aquesta investigació són humanistes.
- La investigació qualitativa és un art.

Dins d'aquest article, també podem trobar el procés i les fases que cal seguir per dur a terme aquesta investigació:

1. Definició del problema: Aquesta sempre és provisional i pretén situar-se i orientar-se dins de la investigació, sense crear limitacions.

2. Disseny del treball: Necessitem executar un projecte de treball que sigui flexible que ens servirà per prendre decisions prèvies d'allò que ja sabem per avançat. També significarà l'elaboració d'un calendari, fixar un espai, pressupostos...

3. Recollida de dades: Aquesta es podrà fer a partir dels estudis qualitius com l'observació, l'entrevista i la lectura de textos. Les dades que es recullin hauran de ser accessibles a l'observació de la persona que realitza la investigació sense haver de recrear situacions fictícies.

4. Anàlisi de les dades: Després d'haver recodificat tots els contextos i la informació recollida, hem de determinar el camp social i les estructures de significació.

5. Informe i validació de la informació: Finalment, s'ha de garantir la validesa de la informació analitzada i fer interpretacions conceptuals dels fets. Es fa una descripció densa i un diagnòstic de la situació.

3.4. Instrument de recollida de dades

L'entrevista com a instrument d'investigació ha estat molt utilitzada, fins i tot obligada, en molts àmbits, ja que ens permet accedir a la part mental de les persones, en aquest cas, per millorar les seves situacions.

L'entrevista és una tècnica antiquíssima on s'efectua un acte de la comunicació a través de la qual una part obté informació de l'altre (López i Deslauriers, 2011). És una situació cara a cara on l'entrevistat o entrevistada ens proporciona una informació en forma de resposta a les preguntes realitzades per l'entrevistador o entrevistadora. Aquests entrevistats o entrevistades han viscut o han experimentat situacions que nosaltres volem saber per analitzar-les després i així, poder millorar aquestes vivències en un futur. D'aquesta manera, l'entrevistadora té com a finalitat que l'entrevistat allargui tot el possible les seves respostes per poder obtenir més quantitat d'informació i que sigui més fàcil després observar la situació que vol analitzar i millorar. En diferència a una conversació quotidiana, no hi ha un intercanvi d'idees entre entrevistadora i entrevistada, ja que només aquesta última fa les preguntes mentre que l'altre només respon a aquestes.

També, però, hem d'entendre que l'entrevista pot tenir finalitats diferents i es poden utilitzar en contextos diversos. Per aquesta raó, existeixen diferents tipus d'entrevistes i cadascun ens servirà segons les distintes situacions. Grawitz (1984) va classificar sis tipus d'entrevistes segons el nivell de llibertat i profunditat de les preguntes entorn de la situació, aquestes sis són: l'entrevista clínica psicoanalítica o psiquiàtrica, l'entrevista profunda, l'entrevista de respostes lliures, l'entrevista de respostes tancades, l'entrevista de preguntes obertes i l'entrevista de preguntes tancades.

Abans de realitzar l'entrevista haurem de tenir una idea de les persones a les quals entrevistarem i les situacions que volem analitzar per trobar les preguntes essencials i fàcils de resoldre que haurem de realitzar a l'entrevista, ja que durant aquest procés pot haver-hi diferents problemes i, si ja encaminem una mica la nostra investigació, serà més fàcil després solucionar els imprevistos.

L'entrevista com a instrument d'investigació ha estat molt utilitzada, fins i tot obligada, en molts àmbits, ja que ens permet accedir a la part mental de les persones, en aquest cas, per millorar les seves situacions.

L'entrevista és una tècnica antiquíssima on s'efectua un acte de la comunicació a través de la qual una part obté informació de l'altre (López i Deslauriers, 2011). És una situació cara a cara on l'entrevistat o entrevistada ens proporciona una informació en forma de resposta a les preguntes realitzades per l'entrevistador o entrevistadora. Aquests entrevistats o entrevistades han viscut o han experimentat situacions que nosaltres volem saber per analitzar-les després i així, poder millorar aquestes vivències en un futur. D'aquesta manera, l'entrevistadora té com a finalitat que l'entrevistat allargui tot el possible les seves respostes per poder obtenir més quantitat d'informació i que sigui més fàcil després observar la situació que vol analitzar i millorar. En diferència a una conversació quotidiana, no hi ha un intercanvi d'idees entre entrevistadora i entrevistada, ja que només aquesta última fa les preguntes mentre que l'altre només respon a aquestes.

També, però, hem d'entendre que l'entrevista pot tenir finalitats diferents i es poden utilitzar en contextos diversos. Per aquesta raó, existeixen diferents tipus d'entrevistes i cadascun ens servirà segons les distintes situacions. Grawitz (1984) va classificar sis tipus d'entrevistes segons el nivell de llibertat i profunditat de les preguntes entorn de la situació, aquestes sis són: l'entrevista clínica psicoanalítica o psiquiàtrica, l'entrevista profunda, l'entrevista de respostes lliures, l'entrevista de respostes tancades, l'entrevista de preguntes obertes i l'entrevista de preguntes tancades.

Abans de realitzar l'entrevista haurem de tenir una idea de les persones a les quals entrevistarem i les situacions que volem analitzar per trobar les preguntes essencials i fàcils de resoldre que haurem de realitzar a l'entrevista, ja que durant aquest procés pot haver-hi diferents problemes i, si ja encaminem una mica la nostra investigació, serà més fàcil després solucionar els imprevistos.

Aquests poden ser: ens equivoquem en la formulació de la pregunta d'investigació, la situació és més complexa del que pensàvem, tenim problemes tècnics a l'hora de preparar-la o dirigir-la, problemes afectius entre entrevistada i investigadora, tenim limitacions de temps, diners...

A l'hora de realitzar l'entrevista hem de tenir en compte les diferents estratègies que ens poden ajudar en aquest procés. La més important és tenir una estratègia metodològica on inclourem: una guia de l'entrevista, una llista de les persones a les quals entrevistarem, les característiques del lloc on la farem, el procés de la verificació de la informació, a partir de quin mitjà la realitzarem i les seves limitacions.

Respecte al procés, hem de seguir unes pautes que ens ajudaran a l'hora de conèixer als nostres entrevistats o entrevistades, com obtenir informació, passar el discurs a escrit, la transcripció i les notes.

Pel que fan els entrevistats i entrevistades, hem de conèixer quina edat tenen, el sexe, el seu estatus econòmic, la seva professió i el nombre de persones que hem d'entrevistar per tenir la informació suficient per analitzar la seva situació. També hem de saber que quan la informació que prové dels nous entrevistats o entrevistades no ens aporta res nou sobre el fenomen social que estem investigant, hem de parar de realitzar les entrevistes, ja que aquests i aquestes no agreguen nova informació a la nostra investigació.

Hem de fer que aquests i aquestes estiguin còmodes i hi hagi un ambient tranquil, sense distraccions o interferències de so. A continuació, es recomana que els especifiquem l'objectiu de l'entrevista i perquè ha sigut escollit o escollida, d'aquesta manera ens pot donar el seu consentiment, saber que esperem d'ells o elles i protegir sempre la seva identitat. Hem de respectar sempre els drets i la vida privada d'aquests i d'aquestes, també podem considerar oportú que facin una transcripció d'allò que han dit per si volen després eliminar algunes parts que considerin inapropiades o canviar alguns aspectes que no han estat ben explicats.

Nosaltres, com a investigadors i investigadores, hem de motivar a les persones que estem entrevistant que ens expliquin la majoria d'informació que podem extreure d'elles. Per aquesta raó, hem d'inspirar confiança als altres, mantenir l'interès sobre allò que ens estan explicant, saber escoltar, comprendre els seus punts de vista, no fer intervencions que facin canviar d'opinió a l'altra persona i examinar de manera crítica la seva informació.

A l'hora de passar la informació d'oral a escrit hem de tenir en compte les nostres capacitats de recordar-nos d'allò que s'ha parlat a l'entrevista. Si som persones que no tenim una gran capacitat de memòria podem tractar d'identificar les paraules clau que utilitza la persona entrevistada, del principi i el final de la conversa, dibuixar un diagrama dels llocs observats i prendre notes. D'aquestes últimes n'hi ha de tres tipus: les notes metodològiques, que serveixen per anotar tots els processos que hem anat fent durant l'entrevista, les notes teòriques, que són un seguit de vinculacions i anàlisis que es fan a partir de les idees de la persona entrevistada i les notes descriptives, que serien el resultat de la nostra entrevista.

També m'agradaria afegir que totes aquestes notes aniran acompanyada de l'observació que faré a l'aula durant la meua estada de pràctiques. L'observació només complementaran les notes que hagi pres sobre l'entrevista, així podré enllaçar conceptes i veure si tot allò que m'han explicat a les entrevistes es pot visualitzar a l'aula.

3.3. Context i participants

Per poder identificar de manera més precisa els objectius recollits anteriorment, vaig creure convenient realitzar diferents entrevistes a tres col·lectius de persones de criteri variat: Mestres d'Educació Primària amb la Menció de Música, professionals que es dediquen laboralment a la dansa orientada a infants (extraescolars, acadèmies de ball, gimnasos...) i, finalment, a nens i nenes de l'escola on he acudit a les pràctiques del quart any de Grau de Mestra d'Educació Primària.

En primer lloc, vaig entrevistar als i les mestres d'Educació Primària perquè és a qui principalment va dirigit aquesta anàlisi. Vull identificar quina és la seva formació en dansa, quina importància li donen a l'hora de treballar-la a l'aula, saber si a les seves classes observen si els seus i les seves alumnes tenen interès a treballar-la i a partir de quina edat el perden, quin tipus de barreres han experimentat a l'hora de fer dansa si es que les han experimentat i què podríem fer per poder donar-li aquesta rellevància a l'assignatura de música. Amb totes aquestes preguntes, espero poder arribar a trobar les diferents respostes respecte al tipus de barreres o impediments que es mostren a l'aula i fer així unes conclusions més acurades sobre si la dansa és un àrea important que es té o no en compte.

Seguidament, vaig fer-hi enquestes dirigides a persones que utilitzen la dansa com una professió i una manera de viure; ballarins, ballarines, mestres d'extraescolars... A més de les preguntes que també he fet als i les mestres d'Educació Primària, també volia que m'expliquessin que és per ells i per elles la dansa, ja que la utilitzen per expressar-se, comunicar-se i tenen una sensibilitat més gran a l'hora de tenir en compte aquesta disciplina. M'interessava de manera especial la col·laboració d'aquest grup a causa del fet que jo també en formo part, ja que em dedico a la dansa i sé tot el que aquesta és capaç d'aportar. A més a més, vaig buscar individus que treballassin amb infants i que poden observar-los des d'una perspectiva molt diferent en comparació a un o una mestra d'escola, ja que aquests nens i nenes que acudeixen a una acadèmia de ball, sí que mostren interès per la dansa.

Finalment, el darrer grup enquestat és aquell que es correspon amb el format per nens i nenes dels cursos de primer i segon d'Educació Primària. Les premisses per a aquest col·lectiu parteixen de la qüestió de si els agradava ballar o no. Tant en cas positiu com negatiu, l'enquesta continua formulant preguntes com des de quan ballaven (aquesta només en cas positiu), quines són les raons per les quals ballen o quines són les raons per les quals no ballen, què sentien quan ho feien, com interpretaven la dansa, si ho feien ells i elles sols i soles o amb més gent... A més, després d'aquestes preguntes de caràcter més personal, també se'ls feia preguntes d'opinió per saber què hi pensen quan tractem la dansa no des d'una perspectiva íntima, sinó com a concepte general. En aquest subapartat es vol esbrinar qüestions com la que si els infants creuen que es treballa prou la dansa a l'escola, de quina manera, que es podria fer per millorar la situació, de qui o de què és la culpa (en cas que considerin que no es treballa prou)...

Amb tot aquest recull de respostes la intenció és analitzar des del punt de vista dels i de les protagonistes d'aquesta recerca quines són les principals barreres o els principals motius que els infants troben a l'escola, si recau en els i les mestres, si és un estímul extern, si la resposta es troba inclús en ells i elles mateixes... Tot això amb l'objectiu de saber quines idees se'ls hi poden acudir per poder trencar amb les limitacions envers la dansa.

Una vegada vaig tenir clares les preguntes que volia formular a aquests tres col·lectius per poder contrastar de manera vivencial la informació recollida anteriorment al marc teòric, vaig creure convenient escollir en quin format les realitzaria. Finalment, vaig escollir dos tipus de format: L'entrevista per correu i l'entrevista en persona.

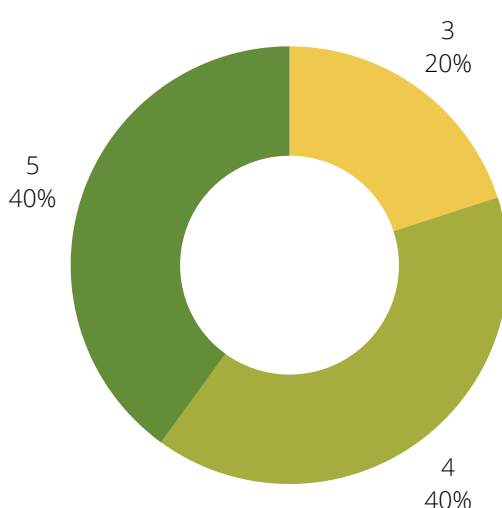
Pel que fan els mestres i els professionals, vaig optar per fer una entrevista per correu, ja que em facilitava poder establir un contacta amb aquests i aquestes de manera més ràpida, encara que la informació pogués quedar més escassa comparant-la amb la que podria haver tret si haguessin sigut en persona. En canvi, amb el cas dels nens i nenes de Primària vaig optar per realitzar-les de forma oral. Vaig seleccionar a sis nens i nenes de cada classe perquè per parelles pogués enquestar-los i que m'expliquessin de manera més propera i detallada la seva experiència amb aquesta disciplina. La selecció d'aquests infants va ser a partir de l'observació que vaig fer durant les meves classes a l'estada de pràctiques, ja que aquells perfils van ser els que vaig creure més convenients perquè vaig trobar que d'alguna manera rebutjaven més la dansa que els i les altres.

3.5. Anàlisi de les dades

L'anàlisi de les dades ha estat un recull de les respostes obtingudes a partir de les entrevistes on podem observar segons els gràfics el percentatge per resposta:

Importància

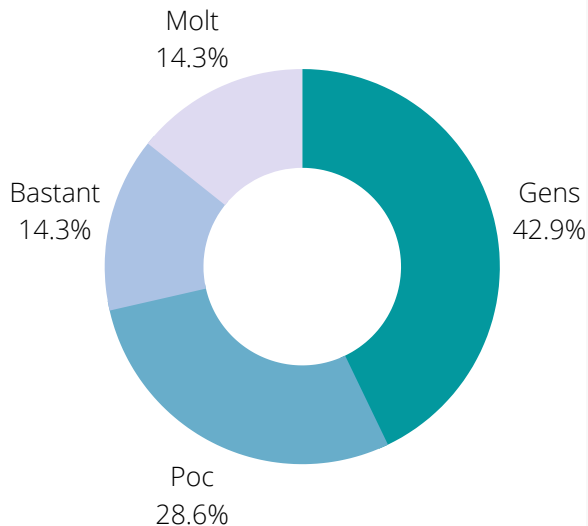
Mestres

Pel que fa el nivell d'importància que creuen els i les mestres que té treballar la dansa a les aules podem trobar que cap d'ells i elles li dóna poca importància, sinó que la majoria creu que la dansa té un paper molt rellevant a les classes de música. Un 40% creu que la dansa tindria un 4 de 5 punts treballar dansa a l'aula, un altre 40% pensa que la dansa té un paper molt rellevant donant un 5 de 5 a les seves respostes, en canvi, un 20% creu que la dansa té un paper important però no tant com els altres amb 3 punts de 5. Les raons per les quals li adjudiquen aquesta importància són perquè gràcies al moviment podem entendre i vivenciar la música, ens permet expressar-nos inclús abans de parlar, es treballen aspectes físics, socials i personals...

Temps dedicat

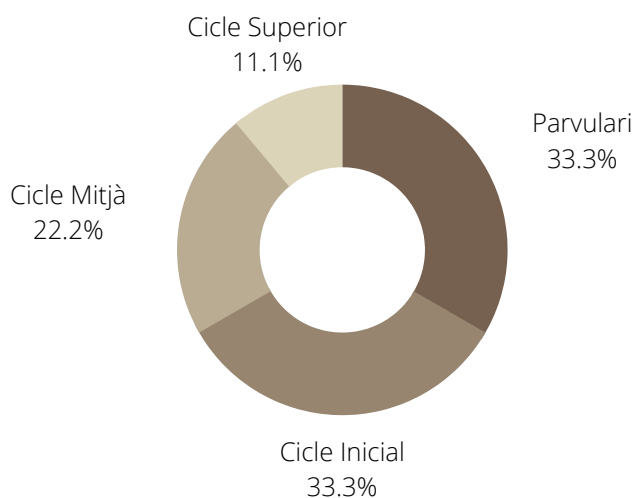
Mestres

Respecte al temps dedicat a la dansa a les aules, podem observar al gràfic que hi ha una part més extensa que indica que es treballa poc o fins i tot gens la dansa les classes de música. Un 41% dels i les mestres no destina gens el temps de les seves sessions per fer dansa, un 28% creu que la treballa, però superficialment, un 14% considera que a les seves classes destina una gran majoria del temps en treballar a partir d'aquesta disciplina i només un 17% dels i les mestres pensa que destina la majoria de les seves sessions en fer dansa. Aquest últim per cent esmenta que intenta relacionar els continguts treballats a l'àrea de música amb aquesta disciplina, ja que és una manera de vivenciar i posar en pràctica els aspectes treballats a l'aula.

Edats

Mestres

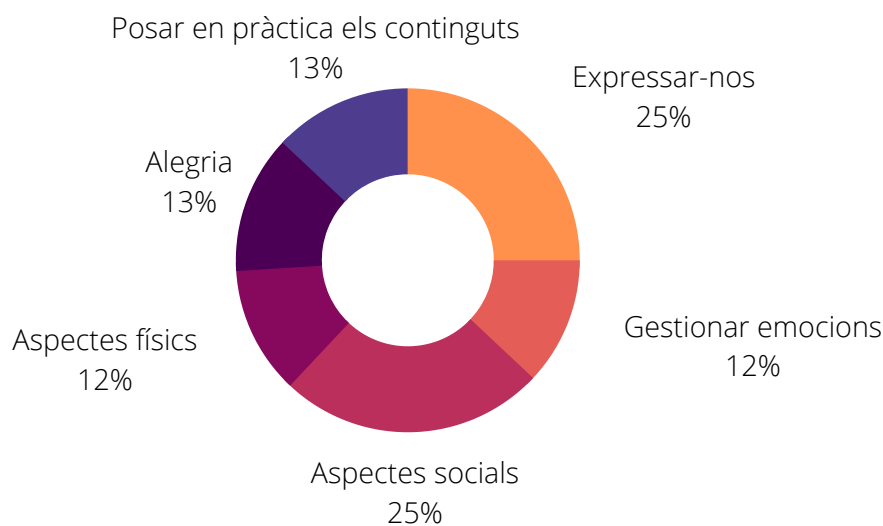

Com podem observar al següent gràfic, les edats que tenen més facilitat per fer dansa a les aules són dels 3 als 7 anys, és a dir, des de parvulari fins a cicle mitjà, amb un 31% cadascuna d'aquestes categories. Després anirien els nens i nenes de cicle mitjà amb un 23% i per últim els precedirien els i les alumnes de cicle superior, d'11 a 12 anys, amb un 15% de soltesa per treballar aquesta disciplina a l'àrea de música.

Beneficis

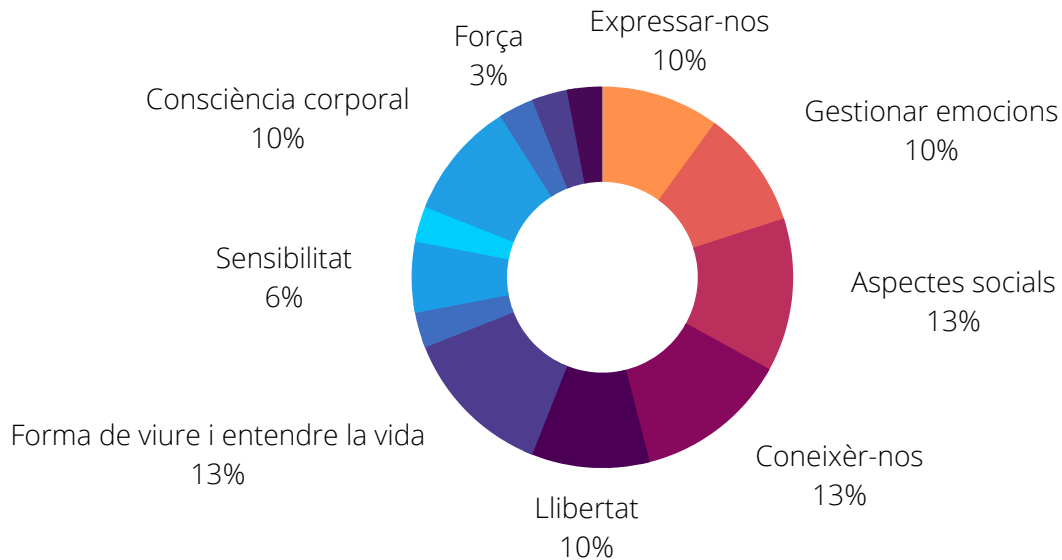
Quant als beneficis que té la dansa sobre nosaltres o la nostra societat, vaig decidir fer la mateixa pregunta als tres col·lectius explicats a l'apartat anterior (mestres, professionals que es dediquen a la dansa i alumnes de l'escola pertanyents al curs de cicle inicial) amb l'objectiu d'observar els diferents beneficis que creien que aportarien la dansa als i les alumnes o bé els aporta i veure si coincidien o no amb els altres col·lectius.

Mestres

Els i les mestres van esmentar un total de 6 tipus de beneficis que creien que la dansa podria aportar als seus i les seves alumnes. Una quarta part va dir que la dansa ens ajuda a expressar-nos i comunicar-nos envers els altres, un altre 25% va mencionar la millora en els aspectes socials (relacions amb les altres persones i cohesió de grup), un 13% va parlar de l'alegria que els aportava als alumnes el fet de treballar dansa a les seves sessions, un altre 13% deia que la dansa ajudava a posar els continguts treballats a la classe en pràctica, un 12% va dir que ens ajuda a l'hora de gestionar les nostres emocions i per últim, un altre 12% va mencionar els beneficis que pot aportar als nostres aspectes físics (salut física i esport).

Professionals

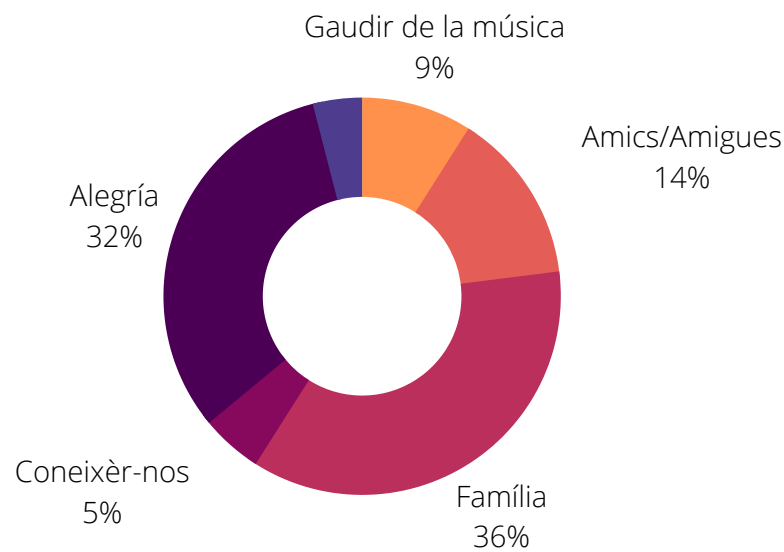
En canvi, els i les professionals que treballen amb la dansa van recollir un total de 14 beneficis que aquesta els hi ha aportat a la seva vida quotidiana. D'entrada podem observar tres grans blocs que compten amb un 13%: La dansa s'havia tornat una forma de viure i entendre la vida, els hi havia ajudat a conèixer a ells mateixos i gràcies a aquesta els seus aspectes socials havien millorat favorablement.

En segon lloc, disposem de quatre blocs amb un 10%: la dansa els ha ajudat a expressar-se i comunicar-se, ha millorat la gestió de les seves pròpies emocions i la capacitat de llibertat en el seu dia a dia.

Darrerament, amb un 6% els i les professionals han manifestat que la seva sensibilitat cap a altres arts escèniques, literàries i visuals han augmentat a partir dels coneixements que han adquirit amb la dansa.

Finalment, trobem 5 petits grups que consten d'un 3% dels beneficis que atorguen a la dansa. Aquests són: la no-competitivitat, un creixement educatiu, compromís, força i coordinació.

Alumnes

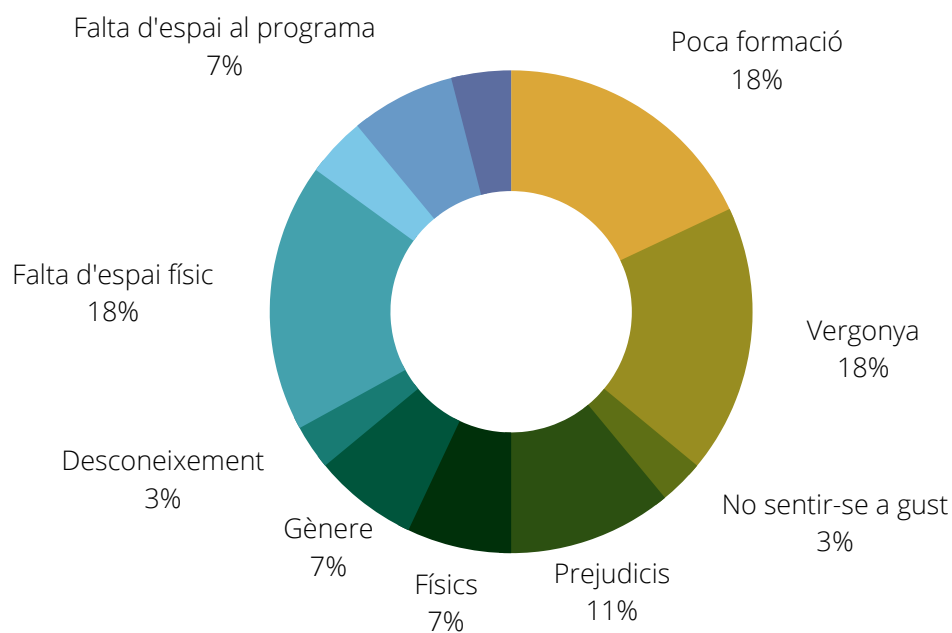
Per altra banda, els i les alumnes han recollit un total de 6 beneficis que han comprovat en el moment en el qual han ballat, tan sols i soles com amb altres persones. Amb un 36% els i les alumnes han manifestat que la dansa ha millorat la seva relació amb les famílies a conseqüència d'estar ballant amb els seus pares, mares, germans, germanes, tiets i tietes; un 32% va dir que la dansa els aportava alegria a les seves vides, un 14% parla sobre la millora de la relació amb els seus amics i amigues, un 9% va dir que la dansa els ajudava a gaudir de la música, un 5% va manifestar que gràcies a la dansa van aconseguir conèixer-se millor i, per finalitzar, un 4% va dir que la dansa els ajudava a relaxar-se.

Abans de passar al següent punt, m'agradaria ressaltar en quins diferents beneficis han arribat a coincidir entre els tres col·lectius, si és que han arribat a coincidir entre ells. Si ens fixem en els i les mestres i els i les professionals, podem observar que han coincidit en els següents tipus de beneficis: expressar-nos, gestionar emocions, aspectes socials i podríem dir aspectes físics, encara que els i les professionals ho han expressat detalladament. Si veiem la relació entre mestres i alumnes, els beneficis amb els quals han coincidit són els següents: alegria i aspectes socials. Per finalitzar, observant les respostes dels i les professionals i els i les alumnes, veiem que han coincidit que la dansa ens ajuda a conèixer-nos i amb els aspectes socials.

Barreres

Mestres

Sobre les barreres que podem trobar a l'hora de treballar la dansa a les aules, també vaig preguntar als tres col·lectius la seva opinió, ja que penso que cadascun ens pot aportar una versió diferent sobre quins aspectes poden dificultar aquesta situació i veure si coincideixen en algun d'aquests.

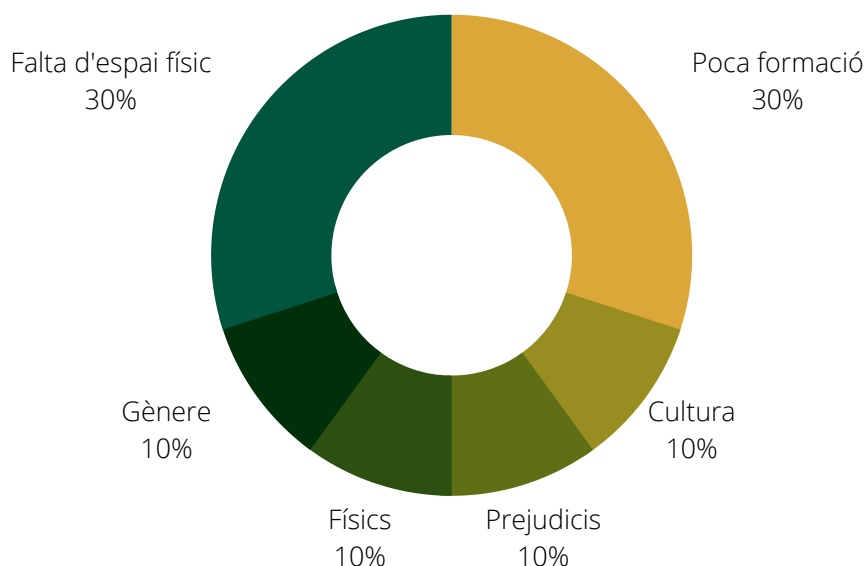

Els i les mestres van ser capaces de reunir un total d'11 barreres que podrien dificultar el treball d'aquesta àrea a les aules. Per començar, tenim tres grups amb un 18% de les respostes tretes de les entrevistes: La falta d'informació per part dels i les mestres, la vergonya que poden sentir els i les alumnes a l'hora de ballar en públic i la falta d'espai físic a les aules.

A continuació, podem observar un 11% que parla sobre els prejudicis que té la societat a l'hora d'opinar sobre els altres. Després tenim altres tres grups amb un 7%: Barreres físiques que es poden atribuir els i les alumnes a elles mateixes o bé per diversitat funcional, diversitat de gènere i la falta d'espai que tenim al programa i que aquest impediment provoqui l'anul·lació d'aquesta àrea. Seguidament, trobem dos petits grups que compten amb un 4%: Les excuses per part del professorat per no treballar la dansa i la falta de motivació dels i les alumnes, que també acaba sent problema dels mestres per saber motivar-los.

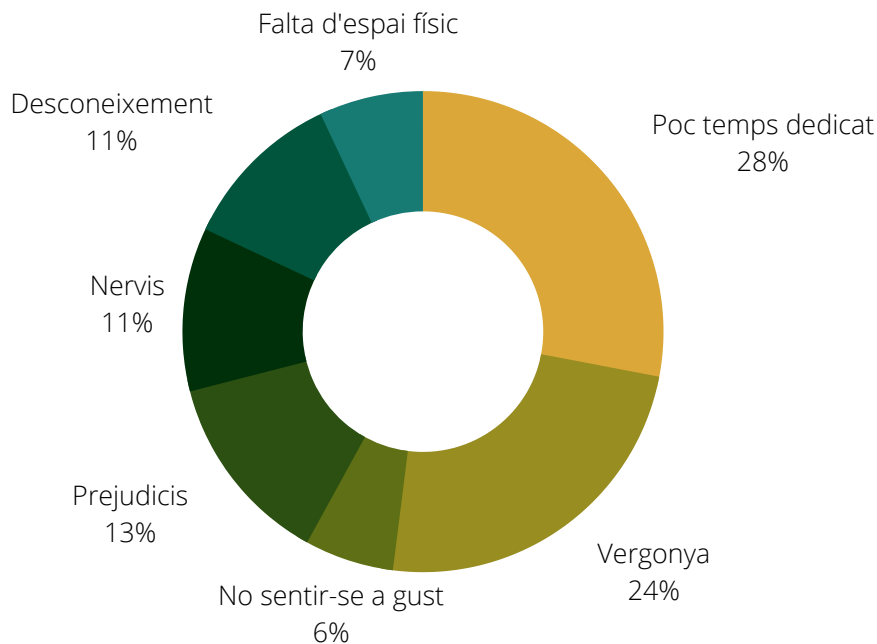
Finalment, podem observar uns altres dos petits grups amb un 3%: Que els i les alumnes no es senten a gust a l'hora de dur a terme activitats que es relacionin amb aquesta disciplina i el desconeixement dels mateixos i les mateixes alumnes sobre aquesta àrea.

Professionals

D'altra banda, els i les professionals, van arribar a reunir un total de 6 barreres. Una tercera part parla sobre la falta de formació per part del professorat, un altre terç sobre la falta d'espai que hi ha al programa per tenir en compte aquesta disciplina i per finalitzar tenim quatre petits grups que compten amb un 10% de les respostes: La diversitat cultural, els aspectes físics i diversitat funcional, els prejudicis de la societat i la diversitat de gènere.

Alumnes

Els i les alumnes van declarar un total de 7 tipus de barreres que els hi dificultava poder treballar la dansa a les aules. Per una banda, tenim dos grans grups que ocupen més de la meitat dels percentatges: Un amb un 28% que representa el poc temps dedicat per treballar aquesta disciplina i un altre amb un 24% que simbolitza la vergonya que tenen aquests nens i nenes a l'hora d'haver de ballar davant dels seus companys i companyes. Després tenim amb un 13% els prejudicis que pot tenir la societat envers l'observació dels alumnes mentre ballen, un 11% que explica el desconeixement dels propis i pròpies alumnes que tenen sobre aquesta disciplina i un altre 11% que parla sobre els nervis que tenen a l'hora de treballar-la.

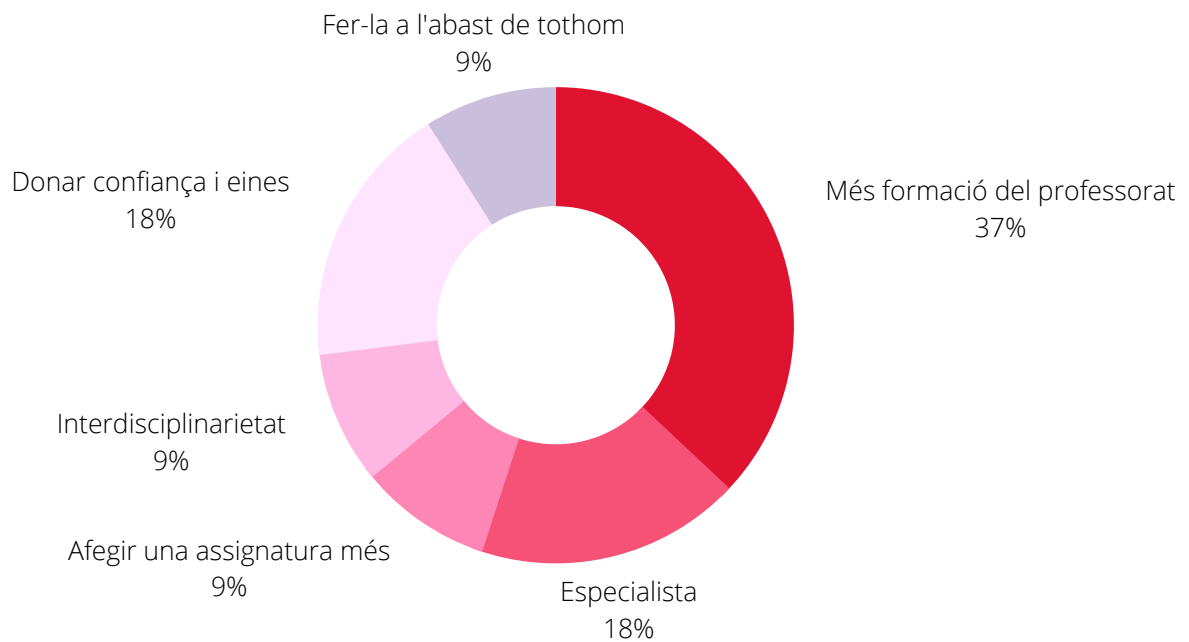
Finalment tenim dos petits blocs: Amb un 7% trobem la falta que creuen els i les alumnes que pot haver-hi al programa perquè no puguin executar més activitats de dansa i amb un 6% no se sent a gust a l'hora de realitzar aquestes.

Els i les mestres han coincidit amb els i les professionals que les barreres en les diversitats tant funcionals com de gènere i la formació de la qual pot mancar aquest primer col·lectiu. Els i les mestres i els i les alumnes han coincidit en el fet que les possibles barreres que podem trobar a l'hora de treballar la dansa són: La vergonya i el desconeixement. A més, els tres col·lectius han coincidit que falta espai al programa i que els prejudicis sobre la societat cap a un mateix també poden afectar a què ens atrevim a deixar-nos anar quan ballem.

Millorar la situació

Mestres

Per finalitzar, vaig preguntar als tres grups que creien que podrien fer per canviar aquesta situació i possibles millores que podríem introduir tant per part dels mestres com per l'aula o pels alumnes mateixos.

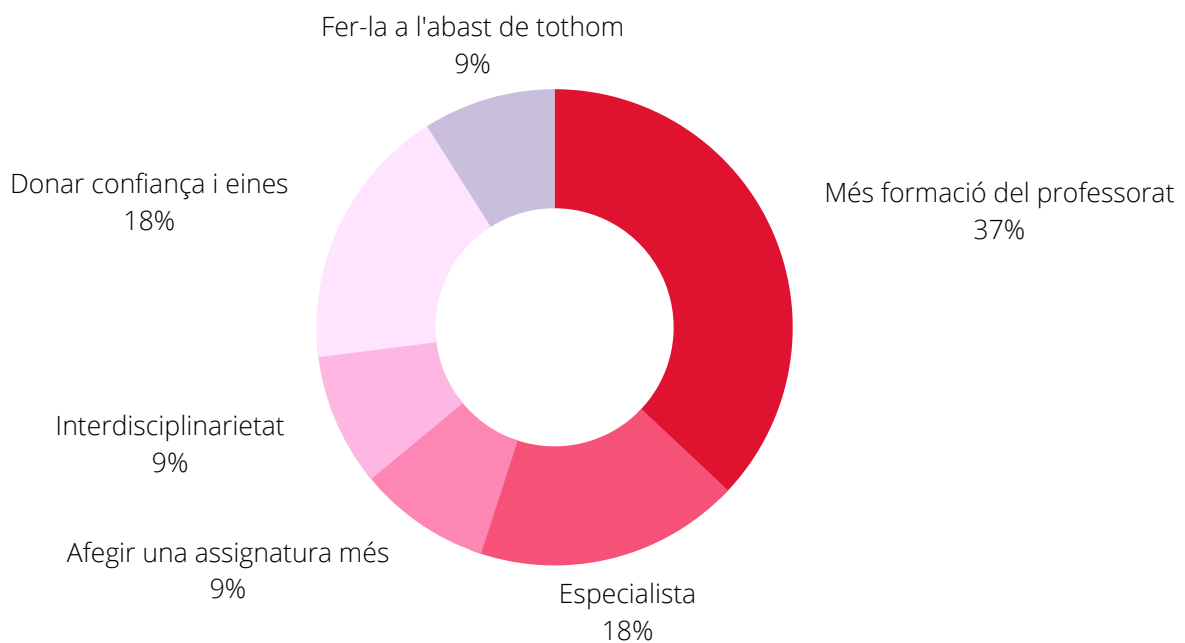

Els i les mestres van reunir 6 beneficis que podrien fer que la dansa es treballés més a les aules i de manera més eficaç. En primer lloc, amb un 37% van creure que seria important que hi hagués més formació del professorat envers aquesta disciplina perquè disposessin de més recursos.

Després amb un 18% trobem dues solucions més. Per una banda, els i les mestres creuen que es podria afegir un especialista de dansa que pogués treballar dins de l'àrea de música i per l'altra banda, creuen que seria convenient poder donar confiança i eines als i les alumnes per poder allunyar una mica aquesta vergonya i aquests nervis que fan que aquests i aquestes no estiguin a gust.

Per acabar, trobem tres percentatges amb un 9% que van dirigits al fet que es podria afegir la dansa com una assignatura més al programa, que la dansa es treballés amb interdisciplinarietat amb les altres àrees del currículum i intentar que la dansa estigui a l'abast de tothom.

Professionals

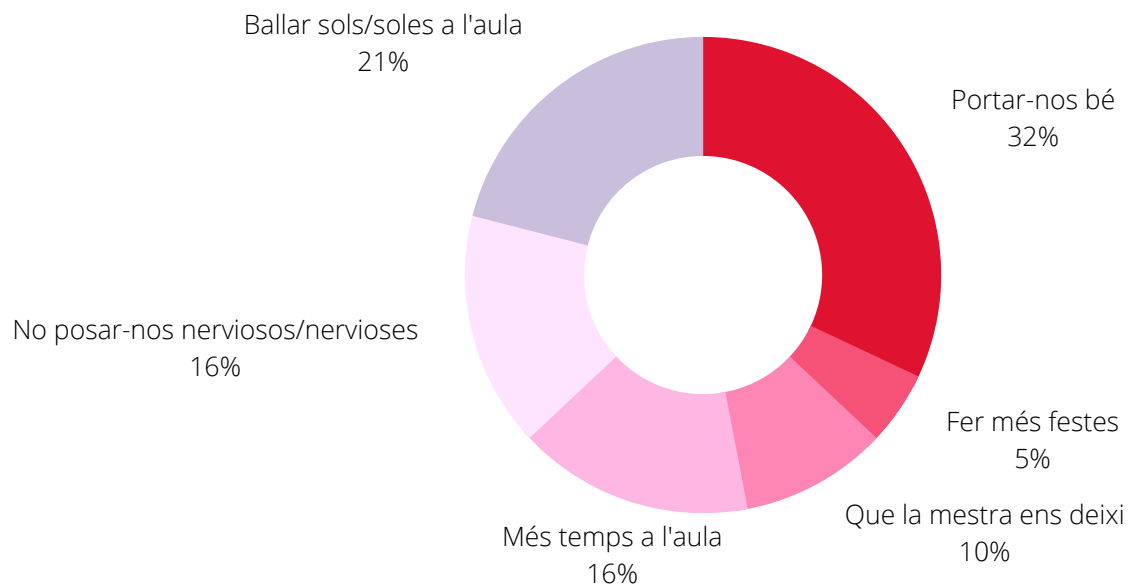

Els i les professionals han trobat 5 possibles solucions. Un quart de les respostes parla sobre la importància que hi hagi un espai adequat per dur a terme aquesta disciplina a les aules, un altre sobre fer de la dansa una assignatura més i l'últim que tracta sobre ensenyar els principis bàsics de la dansa i d'aquesta manera donar recursos als alumnes en comptes de treballar només les danses tradicionals.

A continuació, amb un 13% i un 12%, aquest col·lectiu creu convenient que es consideri un nou sistema educatiu en el qual es treballi a partir dels interessos dels i les alumnes per poder augmentar les seves capacitats i que hi hagi interdisciplinarietat amb les altres assignatures.

Podem observar que aquests dos col·lectius han coincidit que es podria afegir una assignatura més on s'acomplissin activitats pertanyents a aquesta disciplina i que es podria treballar a partir de la interdisciplinarietat amb altres àrees.

Alumnes

En canvi, els i les alumnes han trobat 6 maneres de poder treballar de manera favorable la dansa a l'àrea de música, maneres molt diferents si les comparem amb les dels mestres i professionals. La primera, amb un 32%, parla sobre portar-se bé a l'aula; els i les alumnes creuen que si es porten bé a la classe, el mestre o la mestra els deixarà més temps per ballar a l'aula, comparant-lo amb una mena de joc. Seguidament, amb un 21%, els nens i nenes han manifestat que si poguessin ballar sols o soles a l'aula estarien més tranquil·les i no tindrien tanta vergonya.

A continuació, podem trobar dos blocs amb un 16% cadascun: Que hi hagués més temps a l'aula per poder realitzar aquest tipus d'activitats i intentar no posar-se nerviosos i nervioses a l'hora de fer-les. Després, amb un 10% van explicar que voldrien que els i les mestres els deixessin fer més dansa a l'escola.

Per últim, representat amb un 5%, alguns d'ells i d'elles van explicar que seria una bona idea que es realitzessin més festes, ja que cada vegada que hi havia un aniversari, els mestres posaven música i els alumnes ballaven. Per aquesta raó, van creure convenient que si hi havia més festes ballarien més.

3. CONCLUSIONS

4.1. Resposta als objectius

Una vegada hem realitzat l'anàlisi de les entrevistes, donem resposta als objectius presentats anteriorment:

- Objectiu 1: Identificar i analitzar a quina franja d'edat es donen les primeres aparicions de barreres envers l'activitat de dansa en l'àmbit escolar.

Les primeres aparicions de barreres envers la dansa en l'àmbit escolar augmenta al mateix temps que els i les alumnes es fan grans, ja que comencen les inseguretats i els prejudicis. Sobretot, aquestes aparicions es poden observar a partir de cicle mitjà i superior.

- Objectiu 2: Explorar quins són els aspectes que provoquen que existeixin aquestes tipus de dificultats i perquè succeeixen.

Aquestes barreres succeeixen a partir d'uns aspectes els quals he volgut agrupar en tres blocs diferents:

1. Aspectes socials: Els prejudicis que tenim envers els altres i els diferents tipus de diversitats (de gènere, cultural i funcional)
2. Aspectes personals: La vergonya, el desconeixement i els nervis.
3. Aspectes escolars: La manca de formació per part del professorat, la falta d'espai al programa i l'espai físic.

- Objectiu 3: Seleccionar possibles solucions per poder trencar aquestes barreres que són les causants de provocar l'existència de les dificultats anteriorment dites.

Les possibles solucions que poden trencar les barreres causants de provocar aquesta situació són la formació dels i les mestres en aquesta disciplina, posar un o una especialista que estigui formada, donar eines i motivació als i les alumnes i ensenyar els principis bàsics de la dansa perquè aquests i aquestes tinguin una base sobre aquesta àrea.

4.1. Discussió i conclusions

En aquest apartat presentarem les conclusions que he pogut extreure de la meva investigació. La primera conclusió de la meva recerca és:

- Falta formació per part del professorat.

A partir dels resultats obtinguts, hem observat que tal com apunta Paulson (1993) i en els resultats de les entrevistes als i les mestres i els i les professionals hi ha una manca de formació de dansa per part del professorat, cosa que dificulta que aquesta disciplina es pugui ensenyar apropiadament.

La formació i la reflexió és bàsica perquè els i les alumnes puguin accedir als coneixements que s'atorguen a aquesta disciplina, sense aquesta formació i aquesta reflexió sobre què consisteix la dansa, els i les alumnes no tindran consciència sobre aquesta i no podran utilitzar-la a la seva vida quotidiana.

La segona conclusió que he pogut observar és:

- Els prejudicis socials afecten el nostre creixement personal.

Els resultats obtinguts a les entrevistes apunten que la societat encara es deixa portar pels prejudicis envers els altres provocant que molts i moltes de les alumnes sentin vergonya i nervis a l'hora de ballar a les aules i per aquesta raó una de les solucions que aquests i aquestes van enunciar va ser l'opció de ballar sols i soles a l'aula.

És difícil no fer una avaluació preconcebuda de les persones, tenir una idea preconcebuda sobre els altres, però hem de procurar que els i les alumnes entenguin que la dansa és un art on no hi ha respostes errònies i coses mal fetes, ja que la dansa transmet allò que sents i allò que vols expressar.

La tercera conclusió és:

- La dansa ajuda a gestionar les nostres emocions afavorint la nostra expressió i comunicació amb els altres.

Des de Plató, que parlava sobre la dansa com una necessitat pròpia de la naturalesa fins al Currículum de Primària actual que parla sobre la necessitat que tenim per manifestar les nostres emocions i com a manera de viure el nostre entorn a partir d'aquesta art hem comprovat que la dansa ens ajuda a gestionar les nostres emocions, a expressar-nos i a poder arribar a comunicar-nos amb altres persones, siguin familiars, amics o amigues, coneguts o conegudes.

També hem pogut observar a les entrevistes la importància que té la dansa per arribar a aquestes situacions: els i les mestres han parlat amb un 62% sobre aquests tipus de beneficis, els i les professionals un 59% (on també ha sortit com a resposta que la dansa els hi ha aportat llibertat i s'ha convertit en una forma de viure) i per últim tots els beneficis que han aportat els i les alumnes han sigut sobre aquests aspectes amb un 100% de les respostes.

La quarta conclusió recollida de la meva investigació és:

- Segueix havent-hi una mala gestió de les diversitats a l'aula.

A través dels estudis recollits al marc teòric i segons les respostes a les entrevistes realitzades, hem pogut comprovar que encara l'àrea de música i concretament en la dansa no són inclusives. Aquest fet provoca que la dansa pugui arribar a tothom de la mateixa manera i si no ens plantejem un canvi a les nostres aules, això no serà possible mai.

McCarthy (1996) ens explicava que encara existeixen estereotips que provoquen que els i les alumnes considerin la diversitat de gènere com un conflicte que genera que la dansa només sigui correcte que la practiquin les dones, i segons les entrevistes, amb un 7% dels i les mestres i un 10% dels i les professionals, aquesta barrera segueix existint avui dia.

A continuació, Lloret (2009) manifestava que la diversitat funcional també afectava a la realització d'aquesta disciplina, ja que normalment podem observar una segregació d'educació especial en comptes de tenir en compte les necessitats de cada alumne. A les entrevistes, també amb un 7% i un 10%, hem pogut comprovar que aquesta barrera tampoc està assolida avui dia.

Finalment, la cinquena conclusió és:

- Ensenyar els principis bàsics de la dansa és fonamental per l'aprenentatge d'aquesta.

Gràcies a les entrevistes que vaig realitzar al si les professionals de la dansa, vaig poder identificar una altra barrera que no havia sorgit al marc teòric, però en canvi em sembla molt rellevant per aquesta investigació. Amb un 25% de les respostes, aquests i aquestes parlaven sobre la importància d'ensenyar els principis bàsics de la dansa, ja que a l'escola, estem acostumades a treballar les danses tradicionals, però no en què consisteix aquesta art.

Igual que ensenyem les notes musicals, rítmiques, l'estructura... Quan treballem les cançons, també hauríem d'ensenyar la coordinació, consciència corporal, sensibilitat, expressió i diferents estils perquè puguin inquirir amb quin es poden expressar i comunicar millor.

4.3. Limitacions de la recerca

Podríem dir que la gran limitació que he pogut experimentar i la que més ha provocat que pugui experimentar algunes dificultats per fer aquest treball ha sigut l'aparició de la COVID, ja que no he tingut tota la llibertat que m'hagués agradat, sobretot a l'hora de realitzar les entrevistes. Per una part, aquest inconvenient va suposar que no pogués treure la màxima informació possible perquè no vaig executar les entrevistes en persona, sinó que va ser via mail; per altra banda, només vaig poder comptar amb els i les alumnes de primer i segon, encara que m'hagués agradat poder accedir als altres cursos per saber també altres opinions.

4.4. Altres aportacions

Fent aquest treball, he tingut l'oportunitat de disposar i conèixer altres aspectes que no vaig tenir en compte abans de començar la meua investigació. A partir de les primeres preguntes que vaig fer als i les mestres que parlaven sobre la importància de la dansa a l'escola i el temps que hi dedicaven, vaig poder observar que les respostes eren incongruents perquè li donaven un nivell d'importància alt, però en canvi hi havia mestres que ni tan sols la treballava a l'aula.

Després, a l'apartat de 'barreres' vaig veure que una d'aquestes era la falta d'espai al currículum i que per aquesta raó no es treballava prou la dansa a l'escola, però què podríem fer per canviar aquesta situació? Algunes de les professionals parlaven d'afegir una altra assignatura més, però d'altres creien que en comptes d'incorporar més assignatures seria convenient un nou sistema educatiu.

La idea d'un nou sistema educatiu implicaria que els i les alumnes poguessin aprendre i adquirir coneixements a partir de les seves inquietuds i els seus gustos, sense deixar d'assimilar els conceptes bàsics i els coneixements necessaris per a la vida quotidiana. Aquest model d'escola podria ajudar a molts i moltes alumnes a millorar les seves capacitats i potenciar les fortaleses individuals en comptes de fer més hores o organitzar més activitats fora de l'horari educatiu.

Per últim, m'agradaria afegir que la idea de fer aquest treball en un principi se'm feia una mica costa amunt, però un cop realitzat he pogut experimentar que la relació i l'anàlisi científica m'ha servit de veritat per explorar i investigar sobre un tema que tenia curiositat i que per un futur podré utilitzar a l'escola.

Referències

- Anguera Argilaga, M. T. (1986). La investigación cualitativa. *Educación*, (10), 023-50.
- d'Ensenyament, D. (1992). *Currículum. Educació primària*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Fuentes Serrano, Á. L. (2006). *El valor pedagógico de la danza* (Doctoral dissertation, Universitat de València).
- García Ruso, H. M^a. (1997). *La danza en la escuela*. Barcelona: INDE Publicaciones
- González, S., & Macciuci, M. I. (2013). El poder de la danza en personas con discapacidad. In X Jornadas de Sociología. Facultad de Ciencias Sociales, Universidad de Buenos Aires.
- Grawitz, M. (1984). *Métodos y técnicas de las ciencias sociales*. México, Editia mexicana.
- Laban, R. (1978). *Danza educativa moderna*. Buenos Aires: Paidós.
- Lloret, V. G. (2009). Danza e integración. *Papeles de arteterapia y educación artística para la inclusión social*, 4, 79-96.
- López Estrada, R. E., & Deslauriers, J. P. (2011). La entrevista cualitativa como técnica para la investigación en Trabajo Social.
- Nicolás, G. V., Ortín, N. U., López, M. G., & Viguera, J. C. (2010). La danza en el ámbito de educativo. *Retos: nuevas tendencias en educación física, deporte y recreación*, (17), 42-45.
- Peña Cuevas, M.d.I. (2018). *La danza como recurso interdisciplinar y sus beneficios en el alumnado de Educación Primaria: (Trabajo Fin de Grado Inédito)*. Universidad de Sevilla, Sevilla.
- Sánchez, I. G., Ordás, R. P., & Lluch, Á. C. (2011). Iniciación a la danza como agente educativo de la expresión corporal en la educación física actual: aspectos metodológicos. *Retos: nuevas tendencias en educación física, deporte y recreación*, (20), 33-36.

Annexes

[https://drive.google.com/drive/folders/132Z8CRy9OWFALo5rs8vEsDy4Qspva84f?
usp=sharing](https://drive.google.com/drive/folders/132Z8CRy9OWFALo5rs8vEsDy4Qspva84f?usp=sharing)